

Alp Er Tunga Sagusu ve Destanı Konusu Özeti Hakkında Kısaca Bilgi

Bu **destanda** Saka hakanı **Alp Er Tunga**'nın İranlılarla yaptığı savaşlar anlatılır. Bu konudaki bilgiler, Firdevsi'nin Şehnamesine dayanmaktadır. Yusuf Has Hacip'in **Kutadgu Bilig** adlı yapıtında bu kahramanla ilgili beyitler bulunmaktadır. Kaşgarlı Mahmut'un **Divan-ı Lügati't Türk** adlı yapıtında da kahramanla ilgili sagu vardır. **Alp Er Tunga Destanı**'nın tümü elimizde yoktur.

Alp Er Tunga'nın hayatı savaşlarla geçmiştir. Uzun süre mücadele ettiği İranlı Medlerin hükümdarı Keyhusrev 'in davetinde hile ile öldürülmüştür.

Alp Er Tonga, Asur kaynaklarında Maduva, Herodot'ta Madyes, iran ve islâm kaynaklarında Efrasyab adlarıyla anılmaktadır. Orhun Yazıtlarında "Dokuz Oğuzlar" arasında "Er Tunga" adına yapılan "yuğ" merasiminden söz edilmektedir. Turfan şehrinin batısında bulunan "Bezegelik" mabedinin duvarında da Alp Er Tunga'nın kanlı resmi bulunmaktadır.

"Divan ü Lügat-it Türk" ün yazarı Kaşgarlı Mahmud'a ve " Kutadgu Bilig" yazarı Yusuf Has Hacip'e göre "Alp Er Tunga" iran destanı "şehname" deki büyük ve efsanevî Turan hükümdarı "Efrasiyab"dır.

Firdevsî'nin Şehnamesi'nde uzunca bir yer verilen Afrâsyâb'ın aslında Alp Er Tunga olduğunu, Kutadgu Bilig'in şu mısralarından anlıyoruz:

Bu Türk beğlerinde adı belgölüg
Tunga Al Er irdi kutı belgölüg
Bedük bilgi birle öküş erdemi
Biliglig ukuşlug budun ködremi
Tajikler ayur ânı Afrâsyâb
Bu Afrâsyâb tutdı iller talab
Tajikler bitimiş bitigde mum
Bitigde yok erse kim ukgay ânı?

(Bu Türk beğleri içinde adı belli, kut'u belli Alp Er Tunga, büyük ve erdemli bir

hükümdardır. Çok bilgili, meziyetli bir büyüktür. Tajikler (İranlılar) ona Afrâsyâb diyorlar. Bu Afrâsyâb, baskın ve yağmalarla illeri (dünyayı) tuttu. Tajikler bunu kitapta yazmışlar. Kitapta yok olsaydı bunu kim anlardı?)

Şecere-i Terakime'ye göre Selçuklu Sultanları kendilerini Efrasyab soyundan kabul ederlerdi. Rusların Yakut adını verdiği Türk gurup aslında kendilerine Saka dediklerini söylemişlerdir. Tarih içinde kaybolduğunu düşündüğümüz Saka Türklerinin az da olsa bir bölümünün bugün hayatiyetlerini sürdürmeleri pek çok meselenin yeniden araştırılarak doğruların ortaya çıkmasına yardımcı olabilecektir. Tarihçi Mesudî de M.S.7. yüzyılın başındaki Köktürk hakanının "Efrasyab" soyundan olduğunu yazmaktadır.

Alp Er Tunga destanının metni bu güne ulaşamamıştır. Bir kısmından yukarıda bahsettiğimiz kaynaklarda bu değerli Saka hükümdarı ve kahramanı hakkında bilgiler ve bir de **Alp Er Tunga sagusu (ağıtı)** tespit edilmiştir:

Alp Er Tunga öldi mü?
Isız ajun kaldı mu?
Ödleğ öçin aldı mu?
Emdi yürek yırtılır.

(Günümüz Türkçesi)

Alp Er Tunga Öldü mü
Dünya sahipsiz kaldı mı
Korkak öcünü aldı mı
Şimdi yürek yırtılır

Ödleğ yarağı içine aldun mi?
Oğrun tuzağ uzattı
Begler begin azıttı
Kaçsa kah kurtulur?

Begler atın urgurup
Kadgu anı turgurup
Mengzi yüzi sargarup.

Korkum angar trtlr.

Uluşıp eren brley'
Yırtıp yaka urlayı
Sıkırıp ni yırlayı
Sıętap közi örtülür.

Knglm için tedi.
Yitmiş yaşığ kartadı
Kimiş dig irtedi
Tn kn kiip irtelr

Felek yarar gzetti
Gizli tuzak uzattı
Beylerbeyini kaptı
Kasa nasıl kurtulur

Erler kurt gibi uludular
Hıkırıp yaka yırttılar
Acı seslerle bağırdılar
Aęlamaktan gözleri kapandı

Beęler atlarını yordular
Kaygı onları durdurdu
Benizleri yüzleri sarardı
Safran sürülmüş gibi oldular

Kutadgu Bilig'de "Alp Er Tunga" hakkında Őu bilgi verilir: "Eęer dikkat edersen görürsün ki dünya beyleri arasında en iyileri Türk beyleridir. Bu Türk beyleri arasında adı meşhur ikbali açık olanı Tonga Alp Er idi. O yüksek bilgiye ve çok faziletlere sahip idi. Ne seçkin, ne yüksek, ne yiğit adam idi ; zaten âlemde ferasetli insan bu dünyaya hâkim olur".

İranlılar ona Efrasiyap diyorlar; bu Efrasiyap akınlar hazırlayıp ülkeler zaptetmiştir. Dünyaya hâkim olmak ve onu idare etmek için pek çok fazilet, akıl ve bilgi gerekir. İranlılar bunu kitaba geçirmişlerdir. Kitapta olmasa onu kim tanırđı." Bugünkü bilgilerimize göre Alp

Er Tunga ile ilgili en geniş bilgi İnan destanı Şehname'de tespit edilmiştir.

Türk Destanları

- Körođlu Destanı
- Danişmend Gazi Destanı (Danişmend-Name)
- Battal Gazi Destanı (Battal-Name)
- Cengiz Han Destanı (Cengiz-Name)
- Manas Destanı
- Satuk Buđra Han Destanı
- Göç Destanı
- Türeyiş Destanı
- Bozkurt Destanı
- Ergenekon Destanı
- Ođuz Kađan Destanı
- Şu Destanı
- Alp Er Tunga Destanı
- Yaratılış Destanı